

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Husvét reggelén.

A tanítványok.

Az ég derült, a lég üde,	Oh jó Isten! hogyan lehet,
Lelkünk gyászol, szívünk meg sir.	Hogy az a hit és reménység,
Oh az a csók, az a láрма,	Annyi jóság és szeretet,
Az a kereszt és örök sir . . .	Oly akarat, oly nagy lélek
A szelidség és igazság,	Rövid időn mind elveszhet.
— A nagy szellem fényugára —	* * *
El van tehát e világtól,	Világoknak alkotója
Mindörökre el van zárva.	Légy szívünk vigasztalója!

Az angyalok.

Az Ur örök, az Ur igaz!
Tőle cred minden vigasz.
Szélvész, vihar, földrengés jöhetnek,
Az Ur csak int és vége mindennek.
Ha tűzhányó forrong, villámok cikáznak
Ha menydörgés csattog, csillagok hullanak,
Ha nap homályosul, világok omlanak:
Bizz a teremtőben!
Ő az Ur egyedül, az ő trónja szilárd,
Szavában ne kétkedj, tetteit ne biráld.
A lélek isteni, a soh'se lel halált
Ott a temetőben.

A három nő

Töröld le könyidet s örülj,
Dicsőség jön a keresztrül.
Megnyilt a sir, Jézus nincs ott,
Angyal szólja a szózatot :
»A megváltó föltámadott.«

A tanítványok és hívők.

Zengjen a dal az Urat dicsérve,
Hajnal derült a lélek éjére.
A hit győzött, elbukott az ármány,
Örök lét kél a halottak sirján.
Előttünk áll örök bizonyosságul :
»Föltámadott Jézus a sirjából.«

Hit és remény erősbülj a szivben
És te Atyánk! segélj a küzdésben.
Romlandó test ne gátold a lelket,
Ha halad, hol öröklétet nyerhet.
Áthatva az isteni ihlettől,
Maradj igaz s ne félj a kereszttől,
Előtted áll örök bizonyosságul :
»Föltámadott Jézus a sirjából.

Csifó Salamon.

A kepe megváltás kérdéséhez.

A kepe megváltás első helyen belső embereinket illeti. Nyilvánítottuk már azt a meggyőződésünket, hogy a kérdést az ők buzgó törekvése juttathatja megoldásra. Megvalljuk, azt hittük, hogy a közös megoldás érdekében nagyobb tevékenység fog nyilvánulni, mint a mekkorát eddig elé észleltünk. Az udvarhelyi egyházkör — mint 2-ik számunkban jelezve volt — a D. F. E. fiókja gyűlésében vitatta meg a kérdést, Egyed Ferencz lelkész ur terjedelmes felolvasása alapján. A felolvasás nem lévén sajtó alá szánva, az író beleegyezésével közöljük főbb elveit.

Nem remélem, hogy a kepe megváltás a közel jövőben megvalósítható volna, de hosszas küzdés és áldozat mellett lehetséges A kepe megváltás égető kérdés, mert nincs miből megélni, már pedig a kor úgy megköveteli a belső embertől is az áldozatot, mintha a legjobban ellátva lenne. Az ifjutól követelik a tudományos előkészületet, de ez

nem minden. A csak alig hordozható életterhek súlya a szellemet bilincsbe veri. Már pedig a mi belső embereink nagy részére ez vár, miután az egyházban 1 állás van 2000 frtos, 5 állás 1000 frtos, 5 állás 800 frtos, 10 van 600 frtos, s a többi 187 állás ingadoz a 400 és 200 frt között, de úgy, hogy a nagyobb rész az utóbbi felé hajlik. Ehez hozzá kell venni, hogy a hol pénzfizetés nincsen, ott mindig inkább az apadás, mint gyarapodás várható. A szegényes fizetés miatt nemcsak a szolgálati idő terhes és nyomoruságos, hanem az azutáni élet kinos, kivált az özvegyeknek és árváknak. Ezért jött el a kepe megváltás ideje. Ezt már mások, mint a róm. katolikusok a párbérrel, az ev. ref. egyház a domestikával igyekeznek megoldani.

E kérdés megoldásánál nem osztozom az „Unitárius Közlöny“ 1888. évfolyam 7. 8. 12. száma azon aggodalmaiban, hogy a terhek könnyítésével az érdekelttség fokozatos hanyatlására munkálunk. Nem, mert a belső emberi fizetésen kívül is még elég marad a mi az érdekelttség sarkantyujának szolgálhasson. A másféle áldozásra készebbek az emberek s könnyebben megnyerhetőek, mint az évenkénti belső emberi adó fizetésére. A belső emberek között gyakran előforduló bonyodalmas ügyek mindig a kepe miatt keletkeztek. Az ellenszenv alapja a kepefizetés volt. A nép mindig hajlandóbb a kepe leszállítására, mint felemelésére. Vegyük le a népről a belső emberi fizetést, az ő hite szerint súlyos terhet, s akkor vallásos érdekelttsége inkább emelkedik, mint süllyed. Én tehát nem tartanám merényletnek az unitáriusok vallásszabadsága ellen, ha valaki az unitárius belső emberek fizetését a hivatás független biztosítaná. Nem tartanám merényletnek ha a magyar állam kimondaná, hogy 1891-től kezdve minden unitárius papot fizetni fog.

Ez az államhoz illő eljárás lenne, mert az állami vagyonból, melyhez nekünk is jogunk van, minden egyház többet élvez, mint az unitárius élvezne akkor is, ha a képét az állam fizetné.

Ha már ez nem volna kivihető, akkor kimondhatná az E. K. Tanács, hogy 50 év múlva minden egyház köteles a személyes képét törölni, tehát gondoskodjék a kepe megváltásáról. E végett felhivandó mindenik egyház, hogy 1891-re a kepe megváltás tervét nyújtsa be, mert különben az E. K. Tanácstól készitendő és kiadandó tervet lesz köteles elfogadni az 1892-ik évben.

E szerint tehát a kepe megváltását mindenik egyház igyekezzék keresztül vinni a maga erején. Mondjuk ki, hogy a kepeváltásnak meg kell lenni, s e végett mindenik belső emberi fizetés minimuma megállitandó.

A kepeváltásra — mint mondtam — két mód van. Az állami s az egyházi. Mind a kettő jogosult. Az államira praecedens a lutheránus egyház és az egyháziról törvény intézkedik. Az első esetben az állam a hivatások 2%-ját róna ki 50 esztendőre az eddig fizetett értéknek. Tehát törlesztené az egyház, és pedig minden eklésia, külön a saját belső

emberei terhét. Hogy az egyház váltsa meg, ahoz sem kell birhatlan áldozat. Egy egész kepes kepeje mellett 50 évig fizessen 2 frtot, a fél kepes 1 frtot, a vékás 50 krt, az oszporás 10 krt.

Ötven év mulva a kepefizetés is s a részletfizetés is szünjék meg. E helyébe állittassék az egyházi adó s a minimum legyen 5 kr., a maximum 1 frt. Ezeket a keblitanács a *rectificatio* helyett róná ki. Ilyen módon a kepe rendszer törölve lenne örökre.

Egyed Ferencz.

Nagypénteki gyászdal.

Ma mindnyájan sirhatunk,	Szemeinkből köny pereg,
Mély gyászba borulhatunk :	Szivünk csaknem megreped :
Mert Jézus a keresztfán,	Szivünk, lelkünk téged szán,
— Vér csorog szent homlokán!...	Oh Jézus a keresztfán!...

Te, ki értünk meghaltál,
Hiteddel megváltottál :
Könnycinket tekintsed,
Megtérésünk szenteld meg!...

Rédiger Géza.

Az angolok között.

(Visszaemlékezés.)*

Angliába — sajnos — csak vizen lehet eljutni. Én is ezzel kezdem. Dieppben ültünk hajóra, hogy a szabadság hazáját a szép Franciaországot elhagyva átszálljunk a tengeren, a minket, unitáriusokat, oly közletről érdeklő angolok közé. Milyen érdekes, mikor a nagy gőzhajó megindul a kikötőből! Éppen mintha vasúton volnánk! A nagy gőzkazán hosszú kéményéből kezdi lökdösni ki a nagy füstgomolyákat, éppen mintha ebéd utáni pipázáshoz akarna fogni. A kerekek megindulnak, vagdalják a vizet, s verik a szép fehér habot. A hajónak két hosszú szárnya lesz a viz színén. Az embernek úgy jó, mintha egy óriási hattyu hátán ülne. A habszárnyak a messze távolban összeérnek, s azután elenyésznek.

Az is milyen mulatságos, hogy a tengeri sirályok nyomon kísérik a hajót, és fogdossák ki a halat a hajó felverte vízből. A hajó kényel-

*) Lapunk egyik t. olvasójától vettük ezt az érde'es visszaemlékezést, mint a „Rövid jegyzetek egy hosszú utról“ folytatását. Köszönettel tartozunk érte s készséggel adjuk.

S z e r k.

mesen van berendezve és igen alkalmas arra, hogy a kinek a kérlelhetetlen sors megengedi, jól érezhesse magát a tengeren. A hajó bensejében van: salon, étterem, hálóterem, vannak külön kajütök, és a kinek mindez nem tetszik, fölmehet a fedélzetre s onnan gyönyörködhetik a francia határon elmaradó fehér sziklákban, a félhomályba vesző tornyokban, látja, mint maradoz el a part végképpen, míg végül, egy jó félóra múlva künn vagyunk a sik tengeren . . . Valóban gyönyörtü a tenger a maga borzalmas fönységességében Csak itt érzi az ember a maga kicsinységét és tehetetlenségét és hogy élete mennyire Isten kezében van. Látva azokat az óriási hullámokat, hogyan himbálják a hajót, mint egy parányi dióhéjat ide s tova, nem tehettem egyebet, mint Istenhez fohászokdtam, hogy tartsa meg életünket s vezéreljen szerencsésen partra. Az idő nem volt éppen viharos, de esett az eső, s fujt a szél. Én az éjet a fedélzeten töltöttem, mert ott legalább friss levegő volt és inkább néztem a tenger hullámzását, mint az emberek rémitő kinlódásait, mert 300 utas közül alig voltunk hárman, a kik nem kaptak meg a tengeri betegséget. Nem képzelek gyötrőbb állapotot, mint egészségesen látni azt a sok beteg utast. Ugy feküdtek erre arra, ágyban, padlón, grádicsokon, mint annyi sebesült. Ámbár, a mint statisztikailag is ki van mutatva, hogy hajón sokkal kevesebb szerencsétlenség történik, mint vasuton, én még sem tudtam leküzdeni magamban a folytonos remegést, a mely később valóságos ijedtségé változott, mert rövid tengeri útunkat nem tehattük meg minden baj nélkül. Már ezután fogalmam lehet arról, hogy egy valóságos nagy tengeri katasztrófa milyen lehet. Ugyanis, a mint javában haladunk, egyszerre egy nagy recscsenés és a hajó nem tud tovább haladni.

Én már, az én ideges képzelődő fantáziámmal meg voltam győződve, hogy hajónk tisztán léket kapott és mi elfogunk süllyedni és már kezdtem kétségbe esett helyzetünkkel számot vetni, mire végül megtudhattuk, hogy csak egyik keréknek a tengelye tört el és mig azt valahogy összetákolták, ott kelle vesztegelnünk a tenger közepén, egy helyben himbálódzva, a mi nem volt valami kellemes mulatság. Igy négy órai késéssel érkezhettünk Newhavenbe és onnan két órai vasuton Londonba.

A ragyogó és vidám Párizs után, a hatalmas London meglehetősen komor, időtől és füsttől megbarnult ódon házaival. Utczái többnyire szűkek, de a főbb utcák, mint a Strand, Regentstreet, Oxfordstreet stb. elég szélesek és tiszták. Ahoz fogható nagy forgalmat, zajt, a mi ott van,

képzelní se lehet. Még a párisi kiállításról jöve is meglepi az embert, és csak a híres londoni rendőrségnek az érdeme, hogy aránylag oly kevés baleset történik az utcán. A londoni levegő is sajátságos valami. Mondják, annak nem egészségtelen, a ki megszokta. Egy jó emberem, a ki sokáig nélkülözte, egész élvezettel szívta tüdejébe azt a nedves füstöt. Reám nyomasztóan hatott az a borongó ködös idő. Egész ott tartzkodásunk alatt nem láttunk egyetlen parányi napsugárt.

Megérkezésünk után rögtön siettünk az angol unitáriusok fő hadiszállására, hova mi is leveleinket czimeztettük és a hova utitársam oly epedve vágyott, a Brit és Külföldi Unitárius társulat központi helyiségébe, az „Essex Hall“-ba. Egy keskeny utca, Essex street, a Themse partjára nyulik a belváros (City) főutcájáról (Strand). Az épület a Strand felől a nyugoti soron a második ház. A ki valamely monumentális homlokzatu, nagy szabásu épületet akar látni, az csalódik. Nem annyira a pénzhiány, mint inkább a historiai emlékeknek és kegyeletnek hódolás magyarázza meg ezt. Éppen ez épület helyén állott az a templom, a melyben ezelőtt 100 évvel Angliában legelőször hirdette az unitárius eszméket Lindsey Teophil az első unitárius pap. A társulat titkára Jerson, a ki egy igen kedves öreg ur igen szívélyesen fogadott, legelőször is egy egész halom otthonról érkezett levéllel lepett meg, azután megmutatta nekünk az egész kényelmesen berendezett épületet, a titkári szobát, a tanácstermet, a vasárnapi iskola helységeit s könyvtárát, a templomot, mely szintén abban az épületben van, az „Inquirer“ és „Cristian Life“ czimű lapok szerkesztőségeit, hol találkoztunk azok szerkesztőivel és több más urakkal, kik londoni tartzkodásunk alatt legnagyobb szívességgel árasztottak el. Mindnyájan igen rokonszenvesen tudakozódtak magyar hitrokonainkról, a most épülőfélben levő budapesti unitárius templomról, melynek jövő ősszel való fölszentelésére, azt hiszem, többen el fognak jöni. Nagy elismeréssel szóltak püspökünkről. És mi boldogok voltunk, hogy oly távol hazánktól, imádott egyházunkról, hazánkról és szeretett püspökünkről beszélhattunk.

Az „Essex Hall“-ból kijöve a Themse partjára sétáltunk, hol most egy szép park van. Mintha egy emléksarnokba léptünk volna, minden lépésre egy-egy jeles államférfi, vagy híres költő életnagyságu szobra áll. Ide van felállítva a „Kleopatra túje“ nagy kőoszlop, melyet a 70-es években hoztak át sok bajjal és nagy költséggel Egyptomból. A Themse partján áll a hatalmas régi goth stýlben épült, sok apró tornyocsákkal ékített parlamentház. Benseje nagyszerűen szép és gazdag.

Különösen a tanácstermek, és a királynő számára fentartott trón meglepően szépek. Hetenként csak kétszer szabad az érdeklődőknek a ház bensejét megtekinteni és olyankor szigoru rendőri felügyelet van: lépcsőkön, minden ajtó előtt, minden szögletben két-két rendőr áll. Kivált mióta az irek felrobbantási merényletet kíséreltek meg a ház ellen, még fokozódott az elővigyázat. Ha valaki leül, mint magam is, a látottaktól kifáradva, egy perczre egy bársony pamlagra lehúzódtam, rögtön oda jött egy rendőr és udvariasan figyelmeztetett, hogy itt csak fönnállva szabad bámulni, annyira félnek a merénylőktől és a dynamittól. A parlamentháztól balra van a híres Westminster templom. Én az olasz templomokat minden más templomok fölé helyezem szépség tekintetében, de ez azokkal egy szintvonalon áll. A Westminster ugy szólva a pantheonja Angliának, mert itt vannak a nevezetesebb államférfiak, irók, és költők mint Shakespeare, Milton, Beaconsfield stb. sir-emlékei művészi kivitelben. Szép templom a Szt. Pál is, mely a legnagyobb Londonban.

Társam, ki ezen világáros minden zugában ezelőtt évekkel gyönyörködött már, oly gőzerővel mutogatta meg nekem a látnivalókat, hogy én is csak ugy adhatok számot benyomásaimról. Igy a nagyszerű „Kensingtoni muzeum“-ra csak egy, és a „Brittish mnzeum“-ra pedig két napot áldozhattunk, mely pedig gazdagság tekintetében páratlan egész Európában. Itt szerencsém az volt, hogy a könyvtárnok Buttler, ki társamnak régi ösmerőse, és nagy magyar barát, maga is beszél egy keveset magyarul, és könyvet is irt a magyarokról, szives volt minket kalauzolni, megmutatta a nevezetesebb régiségeket és főleg az ő büszkeségét, a könyvtárt és a nagyszerűen berendezett olvasó termet. Igy rövid idő alatt sokat láthattunk.

London páratlanul áll a világon parkjaival. A lakósok a város minden részében találhatnak magoknak üdülő helyet. A roppant nagy kiterjedési „Regent's park“-ban van a híres állatkert. A milyen gyűjtemény van ott mindenféle állatokból, az bámulatra méltó. Az oroszlán-, elefánt-, tigris-, majom-házak megjárják palotáknak is. A szép Hyde-park, mint Párisban a boulognei erdő, az elegáns világ gyűlhelye. Mikor ott voltunk, akkor szerencsénkre a saison éppen a legélénkebb volt, mert éppen akkor volt az angol királynő leányának a menyegzője, így én egy délután sok élvezettel gyönyörködhettem a kocsik és lovasok sokaságában és a gazdag toilletekben. A Hyde-parkban van a hi-

res, művészi kivitelű Albert emlék-oszlop, melyet a királynő emeltetett elhalt férje emlékére.

Egy délután kirándultunk a kristály palotába, mely a városon kívül esik és a mely szintén egy gyönyörű park közepén áll. A palotában most is szép szoborgyűjtemény van, azonkívül árúcsarnokok vannak és a nagy teremben hangversenyeket szoktak rendezni, ámbár az angolok, a mint többször volt alkalmam megjegyezni társaságban is, minden nagy műveltségök mellett, kevés hajlandóságot mutatnak a zenére. Ez meglátzott a színházon is. Az operában igen sok hely marad legtöbbször üresen, pedig énekesaik megérdemelnének nagyobb közönséget is, holott a többi színházak mindig telve voltak.

Végül egy pár szót a vasutakról. Jártunk földalatti, házak feletti vasuton, a mely mindkettő egyaránt érdekes, de én mégis jobban szeretem a földszinén valót. Az a gyorsaság és pontosság igazán bámulatra méltó. Minden perczben indul és érkezik egy-egy vonat, hanem az utasnak is pontosnak és figyelmesnek kell ám lennie, hogy úgy ne járjon, mint egyik kedves utitársam, kinek feleségét, a mig maga egy táská miatt vissza szaladt, a gyorsvonat egy pillanat alatt tova repitette — Londonból egy pár napra egy tengeri fürdőre, Brightonba, mentünk, hol jó barátok vártak reánk. És ott a kedves családi körben megpihenten, hálás szívvvel váltunk meg Angliától, hol annyi rokonszenvennel és jóindulattal találkoztunk, melyre örökké szeretettel gondolok.

Nobody.

Brassai Sámuel beiktatása 1837-ben.

Ezen a napon — márczius 2-án — tartatott Kolozsvárt az unitáriusok főiskolájában Brassai Sámuel urnak historiai köztanítói tisztébe való ünnepélyes beiktatása. Főcurátor f. fejevármegyei főispán Vargyasi Dani el Elek ur, mint beiktató főcurator, velős beszédben előadván előbb a professori hivatal fontos elhivatását, ezután Brassai Sámuel ur beköszöntő fontos beszédében kijelelte a nevezetesebb historikusokat Herodotustól elkezdve korunkig le; minden idő s nemzet historicusai érdemeit rövid jól talált vonásokkal karakterizalta, mindenütt kijelelvén mi kölcsönös befolyással volt az idő lelke a maga historikusai formálására. Ezen tudós beszéd el nem fogult helyes itélettel összekapcsolt széles olvasottságot bizonyított, s azt a minden rangu s különböző vallásu számos hallgatók köztetszése követte. Az új professort az oskola s tanítói kar részéről azon főiskola rektor-professora Székely Sándor ur fogadta el, ki is rövid beszédében előadta, hogy e kis hazában mintegy 50 ezer lélekre menő unitáriusokat,

mint hajdan a spártabelieket 3 száz óta az idő minden viszontagságai közt egyszerű erkölcsök s szoros fenyítéki rendszertartás tartotta fenn, ezért tanítókul ezentúl is egyesített erővel igyekezzenek az ifjuság nevelésében eddigi becsületöket fentartani. A beszédeket az ifjuság gyönyörködtető muzsikával elegy harmoniás éneke váltotta fel.

(Erdélyi Hiradó 1837. 18. sz.)

Rezgő nyárfa.

— Krisztus-monda. —

Rezgő nyárfa, rezgő nyárfa,
Leveledet vaj' mi bántja!
Szél se fujja, mégis reszket,
Bús időkre emlékeztet,
Bús időkre, keresztfára,
Krisztus urunk halálára.

Alig hogy a rossz emberek
Meghozták az ítéletet,
Nósza elment, ki csak ráért,
Az erdőre keresztfáért.
De a szellő jó előre
Kiszárguldott az erdőre,
S elbeszélte sugva, lopva,
Hogy mi vár a megváltóra.
Erdő fáit felfogadják,
Hogy magukat meg nem adják;
Száradjon el valamennyi,
De már abból nem lesz semmi.

Csattog, villog már a fejsze,
Hogy a jó tölgyfát megejtse;
Izzad a kar, mind hiába . . .
Nem enged a fák királya.
Megsebezve van a törzse,

De azért még nincs megtörve;
S tovább megy a pribék hadja,
Hogy a fenyőt megtámadja.
De a fenyő, mint a bátor,
Nem ijed meg árnyékától,
Szuronyt szegez tuskéivel
Szembeszállva a pribékkel.
Most a fűzet próbálgatják,
Hanem ez sem hagyja magát,
Hajol jobbra, hajol balra,
Nem éri a pribék karja.
S boszankodva tovább állnak
Neki esve a nyárfának.
Szegény nyárfa! nincs fegyvere,
Ugy megrezeg a levele,
Mig a törzsét vágják nyesik,
Reszket, remeg, oszt' elesik.
S hogy leesett, le a földre,
Hazavitték nyakra-főre;
Keresztfának készítették,
Urunkat ráfeszítették.

Szegény nyárfa most is reszket,
Fél hogy levágják keresztnek.

Végh Mátyás.

A vasárnapi iskolai tanításról.

A vasárnapi iskoláról a „Kereszt. Magvetőben“ s az „Unitárius Közlöny“-ben egyszer s mászor; valamint az egyházköri gyűléseken sok szépet és jót elmondottak eddigelő az érdeklődő ügybarátok; hangoztattak az ügy felkarolására buzditások; sőt épen a mi körünk — ezelőtt pár évvel — javaslatot tett az iránt, hogy a Dávid Ferencz Egylet figyelme hivassék fel, hogy az I. III osztálybeliek számára — azok értelméhez alkalmazott — kis káté megírására tűzzön jutalmat,

hirdessen pályázatot, mert a „Ker. vallás elemei“-ben foglaltak, értelmök körén felyül állanak; azonban a tanítási módról, szóval a nyári tanítás mikéntjéről alig hallottunk valamit, pedig csakis ezen sarkal a nyári iskolázás szent ügye.

Elmondom röviden a tanítás mikéntje körüli szerény véleményemet, s a követendő eljárást, mignem a m. E. K. Tanács az 1884. évi f. t. határozat értelmében, tervet s vezérkönyvvül szabályt készíttethet hogy mások is hozzászólván, a szent ügy s nemes törekvés inkább megközelíttessék.

Megjegyzem, hogy a vasárnapi iskolában — a falusiakat értve — hol bajos, sőt czélszerűtlennek tartom, hogy az I. és II. oszt. kezdők arra köteleztessenek, hogy kézi könyvük legyen; nincs erre ez idő szerint alkalmas és czélszerű tan-, sem segédkönyvünk; nem tudom helyeselni, hogy sok helyt a II-ik osztályban az „Unitárius keresztény vallás elemei“ tanítása van bevéve; én ezt az V-ik osztályba tanítandónak véleményezném, a IV. osztályba a Simén D. szt. történet, a VI-ikba pedig a Ferencz József káté tanítását óhajtanám.

A szóval előadás, a magyarázat, az egyetlen mód ez időszerént a vasárnapi iskolázásra, és pedig a kérdésekkel ismételt magyarázat. Ez által nem betűt és szájkó módra szavak elmondását tanulja, hanem figyelmes kezd lenni, s majd a felébresztett figyelem által magát könnyebben tökéletesítheti, de egyidejűleg az ima s az egyházi énekek tanítása is párhuzamosan vezetetik.

Én a mult nyáron — a kántor-tanító segédkezésével — a vasárnapi iskolázással e módszert vettem be és pedig — eltekintve kezdetleges voltát — kielégítő eredménnyel.

Felolvastattam az Unitárius Közlönyből, U. Kistükörből, vagy más olvasókönyvből egy-egy előre kiszemelt népszerű cikket. Tettem ezt azért, mert 1888. évben — a vallás vizsga végeztével — a vizsgáló bizottság sajnálatát fejezte ki az iránt, hogy a tankönyvekben előforduló kérdéseket s feleleteket, megakadás nélkül lepergették a tanulók, de minden egyéb egyszerű kérdésre, még a VI. oszt. tanulók sem tudtak felelni.*) Nem mint tanítót, (a vallás tanítást a kántor vezeti), de mint iskolai felügyelőt, e nyilatkozat, komolyan intve, érintett engem is.

Volt tehát — itten — 1863-tól fogva kisebb-nagygybb számban nyári oskolázás, volt idő, hogy külhatóság segédkezése s büntető végrehajtás is igénybe vétetett, de nem találtam biztos célra vezető eszköznek.

*) 1. A más hiten levők iránti kötelességről lévén teletet, kérdést tettem, mond, kit és mit értesz a más hiten levőn? az egészből egy se tudott megközelítő feleletet is adni.

2. Az Isten elleni vétekről lévén szó, szintén nem találkozott helyes feleletet tevő, egy kis fiu erre e kép okoskodott, hogy mikor szántás alkalmával az ekét húzó marhák a barázdából kitérve, bizonyos rész föld felbontatlan marad: ez a vétek . . . (Itt ezt véteknak mondják.)

Hogy miért szaporodott a mult évben esetről-esetre a nyári vasárnapi oskolába járók száma, s mi volt a vonzó eszköz és mi keltett bennök tanulási kedvet, azt is röviden ide írom :

Ugyanis, az első órán 6–8 alig jelentkezett, bevittem a templomba, az „Unitárius Közlöny“ 1889. I. sz. mutatószámából egy néhányat, s kettőt a jó igyekezetért, megjutalmaztam ; már a második órán a tanulók létszáma megnégyszerezve volt, s én is a jutalmazást azon mértékben növeltem ; ugy, hogy majd az előző 1888. beli „Unitár. Közlöny“ számaát is mind jutalom gyanánt osztottam ki. Később, hogy t. Weres Ferencz kir. járásbírósi jegyző aa e körülményről tudomást vett — 1 frtot adott — az Isten áldja meg ; ezt 5–10 kronként osztogattam ki a jobb igyekezetűeknek.

Ment tehát a tanítás az irt módszerrel ; de aztán a mint tudom, az így ki ment Unitár. Közlöny példányok házról-házra hordoztattak, s olvastattak.

Óhajtom azért, hogy mentől több népszerű cikket hozzon, — ha tán melléklet képpen is — sőt a babona oszlató cikkek közlése is kívánatos volna. Én a vasárnapi oskolásokkal, egyebek előtt — első helyen — az „Unitárius Közlöny“-t fogom olvastatni.*)

A számtanból a főbeli, a természettanból a mik az életre szükségesebbek ; a kertészethől a gyümölcsstenyésztés szintén a kérdező és magyarázó mód szerént lenne tanítandó. Nagy örömömré szolgál, hogy a gyümölcsészetre nézve, épen e helyen, gyümölcsstenyésztésben fáradozó ügytársam, s gyermekkori kebelbarátom Szentgyörgyi L. szakszerű közleményét olvashattam.

Alsó-Jára, 1890 márczius 13.

Siménfalvi György.

A sziv.

Két kamrás a sziv azt hallom
Ott lakoznak
Az öröm és a fájdalom.

Mig az öröm itt ébren van
A fájdalom
Ott szunyokál a másokban.

Vigyázz öröm járj csendesen
Nehogy ott tul
Az a másik felébredjen.

H Naumann 1808.

Ford. Nagy Lajos.

*) Anyag bőven van a kezünkben, csak módunk nincs arra, hogy bár a május—aug. számokban adjunk egy félív mellékletet. Egy-egy jó módu ügybarát könnyen segíthetne a bajon. Idővel csak lesz segítve mindenem. Szerk.

Irodalom.

„Az unitárius házassági jogról.“ Ez a czime Kóváry Mihály kolozsvári ügyvéd ur válaszanak, melyet Sztehlo Kornélnak az unitárius válóperek ellen intézett támadására adott. Az ügyvéd ur ezen a téren már gyakorlott író. Többször kellett hogy megvédelmezze az unitárius egyház törvénykezési jogait. A „Válasz“ egészen tárgyias komolysággal van tartva Örvendünk, hogy külön is megjelent. Figyelembe ajánljuk.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

I t t h o n .

— Husvéti karének (Cantate) czim alatt Iszlai Márton kolozsvári kántor-tanító barátunk Rédiger Gézának a Keresztény Magvetőben már régebben megjelent szép szövegére egy karéneket irt, melyben tenor és bariton solok is fordulnak elő. A művet husvét első napján a kolozsvári polgári dalegylet templomunkban elő fogja adni, melynek betanulásával jelenleg szorgalmasan foglalkozik. Érdeklődéssel tekintünk e mű előadása elé s felhívjuk rá helybeli olvasó közönségünk figyelmét is.

— E sorokat vettük: Örömmel látám a „Közérdekben,“ hogy május első napjára „tanuló társas összejevetel“ van hirdetve az unitárius főiskolába. Örömöm alapja pedig az: hogy ily czélu egyezés, társas találkozás eszméje korunkban, s éppen a mi főiskolánkban volt születve a 30-as években. „Emlékkő“czimü kötelezettségi okmány szerkezettel, Kriza János püspök elnöklete alatt megtartatott az ünnepélyes találkozás — Ez első volt hazánkban. **Gyöngyösi István.**

— Tanuságos tudósítást küldöttek be hozzánk a vilonyai unitárius hivek. Látszik ebből, hogy a vallásért lelkesedni tudó emberek, mert pap hiányában a gondnok ifj Puskás József hirdeti hitfeleinek az urnak igéjét. „Az Unitárius Közlönyöket“ megkaptam — írja a gondnokuk, — melyben Dr. Brassai Sámuel arczképét köszönettel vettem, és örök emlékül rámba foglaltattam. Az ezen közlönyért járó díjat elküldöttem A Keresztény Magvetőre szintén előfizettem. Ezek után kívánom, hogy vallásunk fő pásztorai érjenek mind oly magas életkort erőben, egészségben, minőt ngos Dr. Brassai Sámuel tanár ur, hogy drága vallásunk érdekében mentől többet munkálkodhassanak.“

— Szent-Mihályfalván — írja tudósítónk — az ottani dalárda márczius 15-ét hazafias lelkesedéssel ülte meg. Dali Ádám unitárius lelkész mondott alkalmi szép beszédet. Az ünnepély után táncvizigalom volt. A községlakói kiváló egyetértésben munkálnak és lelkesednek a szép és nemes dolgokért, a mit örömmel emelünk ki.

— Vasárnapi iskola Schweiczban van: 1162, 5459 tanító és 220,000 tanuló. Svédországban van 3340 vasárnapi iskola, 15 ezer

tanító és 4519 tanító. Ausztriában van 140 vas. iskola, 312 tanító és 4519 tanuló, az amerikai egyesült államokban van 150,000 protestáns vasárnapi iskola, 1.300.000 tanító és 10.000.000 tanuló. Nálunk unitáriusoknál van mintegy 60 vasárnapi iskola 80 tanítóval s 1000—1500 tanulóval.

— Tarcsafalván — mint nekünk onnan írják — az iskolaház romlásnak indult, fűthetetlen s e miatt egészségrontó. A hívek buzgó-sága meg van. A kör buzgó esperese figyelmébe ajánljuk a tarcsafalvi iskola sorsát.

— Bözödujfalvi lelkész Damokos Áron afiát és s-kilyéni lelkész Nagy Ferencz afiát, mindkettőt hosszas hiv szolgálatai méltányló elismerése mellett, nyugalomba bocsátotta az E. K. Tanács.

— A polgárdii f. egyház temető helyet vásárolt, s a vásárt az E. K. Tanács megerősítette.

Angliában.

— Dr. Davidson Sámuel egyike a legjelesebb angol theologiai tudó-soknak. Az ó- és új testamentumba irt bevezetése a bibliai irodalom körében oly tudományos értékkel bír, hogy a német tudósoké mellett méltán foglalhat helyet. Erről a tudósról azt hittük, hogy az anglikán egyház tagja, de örömmel látjuk az „Unitarian“ czimű amerikai laphoz irt leveléből, hogy unitárius s unitárius templomba jár.

— Tennyson angol költő egy kötet költeményt adott ki közelebb-ről, s az első héten el kelt belőle csaknem huszezer. Ily irodalmi párto-lás mellett a költői koszoru valóban becses kincs.

Amerikában.

— Az asszonyok segély-egylete gyűléseket tartott s azokon az asszony tagok felolvastak. Egyiknek az erdélyi unitarismus volt a tárgya. Mi is erősen hiszünk az asszonyok missioi erejében, s szeretnők ha a mieink egy kevéssel többet mernének. Vajjon mi lenne, ha egyszer a papnék tartanának köri gyűlést, hogy a magok dolgait megbeszéljék?

— Unitárius affainak élénk mozgalmáról legmeggyőzőbben tanus-kodik az a sok gyűlés és azokon előadott értekezés, melyeket márczius hó első két hetében tartottak. Először is 4 papi kör tartotta meg ren-des gyűlését. A nők segélyező egylete 3-án tartotta ülését. Egy új ekklésia nő tagjai Reverében 12—14 bazárt rendeztek az ekklésia 9000 frt templomépítési adóssága törlesztésére.

— A Harwardi papnöveldéről megjelent évi jelentés szerint ez in-tézet szépen gyarapszik; muzeuma 60 babyloniai kézirattal gyarapo-dott; könyvtárában 20,815 kötet és 3197 füzet van.

— New-Hampshire államban unitárius növelési társulat alakult; lépéseket tett, hogy mint társulat törvényesen jogi személynek ismer-tessék el.

— Phyladelphíában egyik vasárnap reggeli isteni tisztelet alkalmával Magill Gertrud kisasszony prédikált a hit gyönyörűségeiről. A beszéd egyszerű tiszta előadásával nagy hatást tett.

— A franciaországi Hugenották (szabadelvű reformatusok) küldötte Cyr ur az amerikai unitárius ekklesiákban eddig 1388 dollárt gyűjtött a Nimesi papnöveldeben tanuló növendékek segedelmezésére és egy új tanári állomás szervezésére. Az adakozás foly.

Egyleti élet és munkásság.

Felvasások Kolozsvárt. Ma már egy új esztendő beveződéséről szólhatunk. Február 24-én Pákei Lajosné Fangh Antonia önga: „a beszéd zenéjéről“ vonzó kedvességgel olyanokat mondott el, a melyeket a papnak kötelessége szem előtt tartani s a nevelő anyának nem szabad elhanyagolni. Megjelent az Ellenzékben s részint a Keresztény Magvetőben — Dr. Felméri Lajos egyetemi tanár a tudós kész munkáját mutatta be, a nevelés újabbkori elméletéről. A felolvasás egy részlet a tanár érnak a jövő hó elején megjelenő művéből, melyet a legmelegebben ajánlunk figyelembe. Márczius 16-ika volt az utolsó nap ebben az időszakban. Érdemesen koronázta be az ez évi munkásságot. Éjszaki Károly jól ismert írónk ily czimen: „Vallásos szokások régen és most, különös tekintettel a bucsújárásokra“ egy hosszas tanulmánnyal irt becses dolgozatát olvasta fel. Tüzetesen foglalkozott a görögök és rómaiak vallásos gyakorlataival, melyek nagyobbára mind külsőségekből állottak, de mivel megszokottak voltak, hiven ragaszkodott hozzájuk a tömeg. Az emberek a szokásokban annyira conservatívek, mint semmiben egyébben. Ezután főt. püspök Ferencz József ur tilt a felolvasó asztal mellé. Egy néhány kedves bevezető megjegyzés után felolvasta párbeszédjét „Vallásos dolgokról,“ melyet olvasóink a jelen számmal együtt melléklet képpen kapnak. A husvéti ünnepre fogadják t. olvasóink püspöküinktől s a Dávid Ferencz Egylettől szives ajándékul.

Önképzőkörök. Az „Unitárius Közlöny“ 1888. évi Julius—Augusztusi 7—8 számában egy felhívás vala az önképzőkörök elnökeihez intézve, azzal a kéréssel, hogy azok alakulását, szervezkedését, szóval létállását terjesszék be a D. F. E. titkárához. Szem előtt tartva ama közmondás igazságát: „Jobb később, mint egyszer sem“, engedve a felhívásnak, ez ügybeni kötelességemnek eleget teszek.

Működése helyén, Szentmihályi ekklesiánkban önképzőkör kettő van: Kobát-Demeterfalván és Szentmihály-Benczédben. Kezdetök 1881. évtől ered, a midőn czimök nem önképzőkör, hanem éneklő társaság volt, minthogy akkor munkakörük egyházi és halotti énekek és számolás tanulásából állott. A tagok akkori létszámát nem tudhatni, minthogy akkor e társaságoknak sem törzs-, sem jegyzőkönyvük nem vala még.

Összejöveleteink azonban, melyeket egy héten, két estve Kobátfalván, két estve pedig Benczédben tartottunk, mind a mellett, hogy kényszereszközt nem használtunk, nagyon népesek voltak. A buzgalomnak három évi ily bizonyítéka elég biztosíték volt arra, hogy a bővebb és terjedelmesebb önképzés eszméjét 1883. év végén megemlithettem. Ez időre esett iskolánk megoszlása is, midőn mindkét leányegyházunkban községi iskola szerveztetett s a Kobátfalvinál Pap József, a Benczédinél pedig Bakó Lázár collegáimban jó segítségeket nyertem az eszme megtestesítése iránt.

„A kor halad gyors szárnya van,
Egy percz se teljék nyomtalan.“

E jelige alatt, körülírva az önképzés szükséges voltát, egy aláírási ivet bocsátottam szét mindkét helyen, mely Kobát-Demeterfalvából 48, Szentmihály-Benczédből pedig 35 r. tag aláírásával tért vissza.

1883. december havában tartottuk meg az alakuló gyűléseket, a midőn az éneklő társaság czimet „önképzőkör“ czimmal cseréltük fel.

Hozzá fogtunk a szervezkedéshez. Megkezdettük a munkát, még pedig oly formán, hogy akkor, sőt a mint ma is folytatjuk, inkább a felnőttek oktatása czimnek felelhetne meg.

Gyűléseket tartottunk hetenkint kétszer; Kobátfalván kedden és pénteken, Benczédben hétfőn és csütörtökön estvéli 7 órától 10-ig. A saison tartott okt. 15-étől márt. 15-éig. Minden gyűlésről jegyzőkönyv vezetettett.

Tárgyaink voltak: szám, irás, a szükségesebb polgári ügyiratok és énekek tanulása stb.

Mult 1888/89-ki tanév elején a Bakó Lázár eltávozásával a Benczédi tanítói állás üresedésbe jöven, szentmihályi iskolánkat a benczédivel ideiglenesen egyesítettük, minek folytán a szentmihály-benczédi önképzőkör ismét vezetésem alá jutott.

Minden tag 15 krnyi tagsági díjat fizetett. Ma ugy 60 darab könyv és 55 frt készpénz felett rendelkezik.

Miklós György.

Küüllő körben, mint a mult számunkban térszúke miatt csak röviden említhettük meg, mértékletességi egylet alakult. Az egylet azt a szép czélt tűzte maga elébe, hogy utját állja annak a nagymérvű erkölcsi és anyagi rombolásnak, a melyet a pálinka ivás a nép között véghez visz. Ez igazán humanus czélu mozgalomért gratulálni tudunk papjainknak, s kívánjuk, hogy munkájokat késérje áldás és siker.

A kereszturi fiók-egylet működéséről jövő számban részletes tudósítást adunk.

Kimutatás.

a D. F. E. pénztárába befizetett tagsági s előfizetési díjakról s adományokról.
(5. közl. 1890 február 20-tól 1890 márczius 28-ig.)

10 frt alapító tagsági díjat fizetett:

Özv. Fejér Mártonné, Kolozsvár.

1 frt rendes tagsági díjat fizetett:

1888-ra: Csonka Györgyné, Ács Ferencz, Máté Lajos, Kolozsvár.

1889-re: Osváth Gábor, Zoltán Miklós, Bartha István, Szakács Márton, Révész Márton, Révész István, Héviz. Égeni Samu (5 frt 1885—89.) Datk Özv. Rákosi Józsefné, Abrudbánya. Zsigmond Ferencz, Sinfalva. Ürmösi Tivadar, Gyöngyösi Lajos, Máté Lajos, Kolozsvár.

1890-re: Bartha András (6 frt 1885—1890.), Verespatak. Cserei Gyula, ifj. Göncz Mózes, ifj. Nagy József, Árkos. Önképzőkör, Benczéd. Létai Máté, A.-Rákos. Székely András, Árkosi Lajosné, Káhlé János, Magyary Géza, Orbok Ferencz, Magyary Mihály, Éjszaki Károly, Farkas Vilmos, Dr. Veress Lajos, Ádamek Jánosné, Lászlóczki Dániel, Sárdi Lőrincz, Dombi Béla, Huszár Gyula, Virányi István, Orbai Mihály, Mikó Imréné, Boros Györgyné, Kelemen Istvánné, Papp Mózes, Csonka Györgyné, Benczédi Gergely, Benczédi Gergelyné, Kovács Jánosné, Lakatos Ferencz, Péterfi Dénes, Demeter Dénes, Szigethi Mózes, Engel Gáborné, Dr. Nyiredi Géza, Kolozsvár. Siménfalvi György, Báró Kemény Gizella, Al.-Jára.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizetett:

1889-re: Pálffy István, Abrudbánya. Tóth Albert, Varsolcz.

1890-re: Özv. Rákosi Józsefné, Abrudbánya. Gálfalvi Ferencz, Szind. Felöltök iskolája, Kőröspatak. Mikó Béla, Nagybánya. Tóth Albert, Varsolcz. Farkas József, Dr. Lázár Gyuláné, Gámán Dezső, Olgvai János, Timár Ödön, Gróf Bethlen Gézáné, Oborzil Gyula, Balog József, Stampa Keresztély, Özv. Peielle Istvánné Kolozsvár. Lukácsy István, Torda. Német Károly, Budapest. Orbok Ferencz, Várfalva. Molnár János, Brassó. Szinte Ferencz, Budapest.

Egyleti kiadványok árában befolyt: 48 kr. Molnár János, Ádámos 2 frt (püspök ur képeire). Német Károly, Budapest ajándékozott 80 kr.

Fiók-egyletektől: Kisgyörgy Sándor az udvarhely-köri fiók részéről tagsági díjban 32 frt, 5% pártolási díjban 3 frt 75 kr. Májay Gábor a maros-köri fiók részéről 11 frtot; Szentgerice község alapító tagsági díjában 2 frtot. Kiss Sándor a háromszéki fiók részéről 8 frtot.

Dr. Veress Vilmos, pénztárnok.

Jelen számhoz melléklet Ferencz József unitárius püspök felolvasása a „Vallásos dolgokról.”

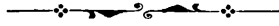
TARTALOM.

Husvét reggelén. (Költemény.) Csifó	Rezgő nyárfa. (Költemény.) Végh
Salamon 57	Mátyás 65
A kepe megváltás kérdéséhez.	A vasárnapi iskolai tanításról.
Egyed Ferencz 58	Siménfalvi György 65
Nagypénteki gyászdal. (Költemény) Rédiger Géza 60	A sziv. (Költemény.) Nagy Lajos. 67
Az angolok között (Visszaemlékezés.) Nobody 60	Irodalom 68
Brassai Sámuel beiktatása 1837-n. 64	Egyházi és iskolai mozgalmak . . 68
	Egyleti élet és munkásság . . . 70

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutca).

Felhívás előfizetésre

Orbán Balázs emlékére kiadandó „Emléklap“-ra.

A T. Olvasóhoz.

Orbán Balásznak, a „Székely föld leírása“, „Torda város monographiája“ stb. írójának, a székelyeket rajongásig szerető honfiának, a minden nemes ügy tántorithatlan védőjének, több mint tiz évig Udvarhelymegye kereszturi járása, ujabban Berettyó-Ujfalu országgyűlési képviselője, a székely-kereszturi unitárius gymnasium áldozatkész felügyelő gondnoka emlékének hódolva, s az iránta érzett tiszteletből, az „Unitárius Közlöny“ kiadó hivatala elhatározta, hogy a lap juniusi számával egyidejűleg egy emléklapot fog kiadni a boldogult rövid életrajzával és fénynyomatu külön álló arczképével és némely barátai emléksoraival együtt. Abból a czélből, hogy a néhai tisztelői közül a legszegényebb ember is megszerezhesse, az emléklap ára csak 20 kr. lesz. Az emléklapból csak az előre megrendelőknek fog küldetni. A pénz Dr. Veress Vilmos tanár urhoz küldendő Kolozsvárra. Abban az esetben, ha az „Emléklap“ költségein felül is lesz bevétel, egy a Székelyföldön felállítandó „Orbán emlék“-re meghozni az áldozatot, hazafias kötelességünknek fogjuk ismerni.

Kolozsvárt, 1890 april 25.

Boros György.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that this is crucial for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

2. The second part of the document outlines the various methods and tools used to collect and analyze data. It highlights the need for consistent data collection procedures and the use of advanced analytical techniques to derive meaningful insights from the data.

3. The third part of the document focuses on the implementation of data-driven decision-making processes. It discusses how the collected data is used to identify trends, assess risks, and make strategic decisions that align with the organization's goals and objectives.

4. The fourth part of the document addresses the challenges and limitations of data analysis. It acknowledges that while data provides valuable insights, it is not infallible and must be interpreted with care, taking into account potential biases and uncertainties.

5. The fifth part of the document concludes by summarizing the key findings and recommendations. It stresses the importance of ongoing monitoring and evaluation of the data analysis process to ensure its effectiveness and relevance in a dynamic business environment.

6. The sixth part of the document provides a detailed overview of the data collection process, including the identification of data sources, the design of data collection instruments, and the implementation of data collection procedures. It also discusses the importance of ensuring the accuracy and reliability of the collected data.

7. The seventh part of the document describes the various data analysis techniques used, such as descriptive statistics, inferential statistics, and regression analysis. It explains how these techniques are applied to the collected data to identify patterns, test hypotheses, and make predictions.

8. The eighth part of the document discusses the ethical considerations and privacy concerns associated with data analysis. It emphasizes the need for transparency, informed consent, and the protection of personal data to ensure that the analysis is conducted in a responsible and ethical manner.

9. The ninth part of the document provides a comprehensive overview of the data analysis process, from data collection to data interpretation. It highlights the importance of clear communication and collaboration between different stakeholders in the organization to ensure that the insights derived from the data are effectively shared and acted upon.

10. The tenth part of the document concludes by summarizing the overall findings and recommendations. It reiterates the importance of data-driven decision-making and the need for continuous improvement in the data analysis process to maximize the organization's performance and success.

A DÁVID FERENCZ EGYLET KIADVÁNYAI.

— IX. szám. —

FELOLVASÁSOK.

2-DIK KÖTET, 1-SŐ SZÁM.

VALLÁSOS DOLGOKRÓL.

(PÁRBESZÉD.)

IRTA:

FERENCZ JÓZSEF.

(Melléklet az „Unitárius Közlöny“ III. köt. 4-ik számához.)

Ára: 10 kr.

KOLOZSVÁRT.

NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEINÉL.

1890.

A Dávid Ferencz Egylet célja: Az unitárius keresztény vallás, a hit- és erkölestudomány és neveléstan körébe tartozó elvek és kérdések tisztázása és terjesztése, a keresztény vallásos élet ápolása és emelése.

Az Egylet tagjai: alapítók (10 frt tagdíjjal), rendesek (5 évig kötelező 1—1 frt tagdíjjal), pártolók (tetszés szerinti összeggel.)

A D. F. E. kiadványaiból megjelentek:

Dr. Brassai Sámueltől: A jövő vallása 10 kr. Vallás és hit 10 kr.
Melyik az igazi tudomány? 10 kr.

Dr. Hegedüs Istvántől: A halhatatlanság kérdése a klasszikus irodalomban. Ára 10 kr.

Kőváry Lászlótől: A keresztény család. Ára 6 kr.

Kelemen Alberttől és **Ürmösi Kálmán**tól: A vallástanítás kérdése a rendes és vasárnapi iskolában. Ára 20 kr.

Ferencz Józseftől: Vallásos dolgokról (párbeszéd). Ára 10 kr.

Unitárius Közlöny: I. II-ik kötet. Egy kötet 1 frt 20 kr. „Az Unitárius Közlöny“ vallás-erkölcsi tartalmu havi lapra előfizetni bármely időben Dr. Veress Vilmos egyl. pénztárnok urnál Kolozsvárt, a hol az egyleti nyomtatványok is megrendelhetők.

VALLÁSOS DOLGOKRÓL.

(Párbeszéd.)

Tamás. Jó reggelt, kedves Péterem! Hol voltál ily korán? Már egy félórával ezelőtt kerestelek, hogy sétálni hivjalak. Ez a szép tavaszi nap szintugy csalogatja az embert a szabadba. A télen ugy is eleget ültünk a szobában. Aztán ma még vasárnap is van.

Péter. Isten hozott! Köszönöm, hogy rám gondoltál s értem jöttél. Nagyon szívesen elkísérlek. A templomozásnak ugy is vége. Én is ott voltam. Azért nem kaptál itthon előbb.

Tamás. Ugyan — s te most is járod a templomot? Emlékszem, hogy gyermekkorodban is mily szorgalmas templomgyakorló voltál. Miért is nem lettél pap? Te igazán papnak születél.

Péter. Hát, barátom, én azt hiszem, hogy a templom nemcsak a papokért van. Inkább a pap van a temploméért s ez a gyülekezetért. S ha nincs gyülekezet, mire való a templom és mire való a pap? Igaz, hogy én gyermekkoromban is szerettem a templomba menni, mert szülőim is rendszeren elmentek. Láttam, mily jól esik nekik, ha én is velök megyek, vagy ott látnak engem is. S magvallom, hogy nekem most is örömem telik benne, ha részt vehetek legalább a vasárnapi istentiszteletekben! Ezért, a mikor csak tehetem, nem is mulasztom el magamnak ezt az örömet megszerezni.

Tamás. Hiszen, a mi szülőimét illeti, a mint te is tudod, azok szintén elég buzgó templomgyakorlók voltak. De akkor olyan volt a világ. Ma más időket élünk. A vallásnak nincs meg többé az a jelentősége, a mi régen volt. S a mi engem illet, mi türes-tagadás, bizony én nem sokat hallgatok a harangszóra. Az én hitem ugyan a hegyeket már ki nem mozditja helyökből; sőt, a mint látod, annyi ereje sincs, hogy a templomba vonzon. Nem hiába a nevem is Tamás.

Péter. Őszintének elég őszinte nyilatkozat. Azt is tudom, hogy nem állasz egyedül nézetekkel. Sokan vannak, a kik hasonlóképpen gondolkoznak s még tán szánalommal is tekintenek reánk, hogy mi még

mindig szívünkben hordozzuk a vallástételt: „Hiszek egy Istenben“, hogy jól esik, ha ajkainkra vehetjük a zsoltáriró szent dalnokkal: „Szivemet hozzád emelem és benned bizom Uram“, hogy örömet leborulunk a meny és föld teremője előtt s nem tartjuk elveszett időnek az evangéliummal is foglalkozni, annak tanításait hallgatni, azokból erőt, bátorságot és lelkesedést meritni magunknak terheink hordozására, kötelességeink teljesítésére, valamint a jövő élet iránti hitre és megnyugvásra is.

Tamás. Nó, rajtad meglátszik, hogy a templomban voltál. Egészen telve vagy szentlélekkel. Távol attól, hogy szánakoznám rajtad, inkább irigyelni tudom, hogy ugy bele találsz magadat az emberiség gyermekkorának tündérvilágába. Mert mi egyéb a vallás, mint egy szép és igéző tündérmese, mely egykor kétségen kívül hasznos szolgálatot tett az emberiségnek. De ma, midőn a tudomány fénye világot vetett a mesék országára, midőn a felnőtt emberiség nem hittet, hanem igazsággal táplálkozik, engedj meg, barátom, ha szinte csudálkozom rajtad, hogy te, ki oly felvilágosult s egyáltalában modern miveltségű ember vagy, még mindig rajongani tudsz a vallásért.

Péter. Mindenekelőtt köszönöm, hogy legalább nem tartasz engem is a világtól egészen elmaradt embernek s rólam is felteszed, hogy korunk vívmányai, a tudomány igazságai előtt én sem hunyok szemet. De miért kellene ezért vallástalannak lennem? Mintha bizony a miveltség a vallással együtt meg nem férne! Mintha a tudomány Istent a világegyeteméből s ezzel a hitet az emberi kebelből valaha kizárhatná! Ellenkezőleg, a miveltség annyira kapcsolatban áll a vallással, hogy a nélkül ez nem is képzelhető. Nem kutatom a földön megjelent első ember természetét, de annyi bizonyos, hogy a midőn Istent keresni kezdette s ezzel a hit kebelében gyökeret vert, már a miveltség egy bizonyos fokán állott. S hogy az ember által elérhető legfőbb miveltség, az ismeretekben, főleg a természettudományokban elérhető nagy haladás — mert leginkább ennek igazságait szeretik némelyek a vallás igazságaival szembeállítani — sohasem zárhatják ki Istent a világegyeteméből, erre nézve alig tudnék meggyőzőbb érvet hozni fel, mintha halhatatlan Eötvösünknek egy ide vonatkozó szép hasonlatára hivatkozom. „Tegyük fel, — ugymond Eötvös — hogy valaki hosszú észlelés után a gőzmozdony egész gépezetét megértette, s az egyes csavarok céljait, a kerekek hatását kitalálva, mindent ismer, csak azon erőt nem, mely a gépet mozgásba hozza s ha a nagy felfedező, miután tapasztalta, hogy egy

vagy más résznek mozditása által az egész mozdony járását késleltetheti vagy félbeszakaszthatja, ebből azt következtetné, hogy a gőzgép csak ezen csavarok, csövek és kerekek által jár és semmi más nem létezik, mi az egész gépet mozgásba hozza: vajjon nem korlátolt felfogásu embernek fogjuk-e mondani az ilyent, bármennyire bámuljuk is képességét, melyet a részletek felfedezésében tanusított? S nem ugyanazt teszi-e sok bámult természettudósunk? Nekem úgy tetszik, hogy ha a természet pusztá látása az embert az istenség lételéről győzi meg, akkor a természet tanulmányozása nem ingathatja meg ezen meggyőződését. Minden lépés, melyet a természettudományok körében teszünk, csak azon tárgyak számát szaporítja, melyeknek első okát nem ismerjük s a bámulatos hármónia, melyben az egész áll s melyet éppen haladásunk után tisztábban látunk, csak azon bámulatot emelheti, melylyel a mindenség teremtője előtt meghajlunk.“

Tamás. Való igaz, a mit mondasz; de ezzel engem még nem fogsz meg. A természet szépségét s bámulatos rendjét én is csudálva szemlélem; de látom azt is, hogy a természetben örök és változhatatlan törvények uralkodnak, minden okozatnak meg van a maga természetes oka s ha ama végső vagy első ok, a melyre Eötvös is hivatkozik, örökre kifürkészhetlen marad is, kétlem, hogy azt egy személyes, szabad tetszésű és mindenható Istennel azonosítani lehessen, a mint ezt a vallás kívánja. De ott van az életben a jó és a rossz, melyek közül az egyiket saját érdekünkben minél inkább megvalósítani, a másikat minél távolabb tartani magunktól igyekszünk. Kérdem: hogyan egyeztethető ez össze azzal a gondolattal: hogy minden az Istentől származik? S hogy egyebeket ne említsek, nemde, alig van ember a földön, a kit a sors kisebb-nagyobb csapásokkal meg ne látogatna s minél inkább befoly valaki embertársaira nehezült ezen csapások enyhítésére, annál nemesebb léleknek tartjuk? Ám, ha Isten könyörülő Atyánk és sorsunk az ő kezében van: nincs-e ez ellenmondásban az ő gondviselésében vetett hittel?

Péter. A kérdések, melyeket felvetettél, tagadhatlanul nem csekély fontosságuk s nem egy emberben megingathatják az Istenben való hitet, a minthogy látom, benned is megingatták. De a ki csak kételkedik, még nem tagad s nagyon örvendenék, ha kételyeid eloszlatásához én is hozzájárulhatnék. Pedig nem lehetetlen.

Tamás. Szeretném én azt meglátni.

Péter. Legalább megkísérlem. Te abból indulsz ki, hogy a ter-

mészet örök és változhatatlan törvényei mellett nem lehet szó egy szabad tetszésű és mindenható Istenről. Azok mellett, igaz, hogy nem lehet, de azokkal együtt véve vagy azokban helyezve a mindenhatóságot, mindon ellenmondás elenyészik. Azaz, a mi a természet törvényei szerint történik, azt nem szabad ellentétbe helyezni az isteni erővel, mert lényegében mindkettő egy és ugyanaz. Pl. akár azt mondom, hogy esik, akár azt, hogy Isten az égnek csatornáiból megáztatja a földet; akár azt mondom, hogy az orvosság a betegnek használt, akár azt, hogy Isten visszaadta a szenvedőnek egészségét, akár így szólok: egy ember meghalt, akár így: az Úr magához szólította őt, tökéletesen egyre megy. Amaz a dolognak természeti, ez vallásos szemlélete. De mindkettő szorosan egymáshoz tartozik s nem egyebet tesz, minthogy Isten az ő törvényei által működik. És ez nemcsak a helyes gondolkozásmódnak, hanem a kegyességnek is megfelel. Mert ha a természet tüneteit az isteni erőtől megkülönböztetjük, akkor Isten többé nem lesz mindenekben minden, a mi az Istenben való hitnek alaptétele. Ha pedig Istennek kettős működést tulajdonítunk, egy természetet s egy természetfelettit, akkor a legfőbb lényről való fogalmunkban szakadás áll be, a mely vallásos életünkre nézve igen sok esetben káros hatással lenne. Akkor folytonosan ingadoznánk Isten s a természet között s Istent csak kiegészítőül használnók ott, hol a természetben nem találók meg a kulcsot egy esemény megértéséhez! Ennek pedig a következése ismét az lenne, hogy sem a természetben nem éreznők magunkat ott, sem Istenben nem lenne teljes bizalmunk.

Tamás. Ha jól fogtam fel szavaidat, szerinted az Istenre nézve nem beszélhetünk lehetőségéről, a mi egyszersmind nem valóság. Lásd, a mindenhatóságnak ez az értelmezése nem rossz, ha szinte utvesztőnek is látszik. De azt kérdem, hogy ezzel a felfogással nem helyezzük-e Istent alább az embernél is, a kinek szabadságában áll a maga munkásságához tetszése szerint megválasztani az eszközöket s még a természet erőit is a maga szolgálivá teheti? Hol maradnak akkor a csudák, melyeknek oly nagy szerepe van a vallásban?

Péter. A mi a szabadságot illeti, azzal, hogy Isten a természet törvényei szerint működik, az ő szabadsága egyáltalában nincs korlátozva, mert e törvényeket is ő alkotta. Már pedig a szabadság nem abban áll az emberre nézve is, hogy valamit kényekedve szerint cselekedhessék. A szabadság alapja a törvénytisztelet. Ezért mondjuk, hogy az a nép, mely a törvényeket nem tudja tisztelni, a szabadságra még

nem érett meg. Avagy melyik embert tartod te jellemesebbnek, tökéletesesbnek, azt-e, a kinek elveit, gondolkozásmódját ismerve, bizton számíthatasz reá s mintegy előre tudod, hogy ilyen vagy amolyan körülmények között mit fog tenni? vagy azt, a ki folyton változtatja nézeteit s a mit ma ígér, holnap megtagadja? Nincsenek-e az emberi cselekedetekre nézve is erkölcsi törvények, a melyek szabadságunkat ép úgy korlátozzák, mint a hogy — mondjuk — a természeti törvények Isten szabadságát korlátozni látszanak; annyira, hogy minél jellemesebb ember valaki, annál inkább meg van kötve szabadságában és sok oly dolgot nem tehet meg, a mit egy nálanál kevésbé jellemes, kevésbé becsületes ember minden tétovázás nélkül elkövet. A mikor tehat Istennek a legfőbb szabadságot tulajdonítunk, nem kell elfelejtenünk, hogy ő egyszersmind a legtökéletesebb lény is s így legkevésbé sértheti meg vagy hághatja át a saját maga törvényeit. Természetesen, hogy ily felfogás mellett a csudáknak nincs helye. Az Istenre nézve nem is volt soha csuda, mert ő mindeneket tud és tudja mindazokat egyszerre. Csak mi véges lények, a kiknek ismerete, tudása az időben születik és fejlődik, csak mi használjuk e szót oly dolgokra és eseményekre, a melyeknek természetes okát még nem ismerjük. Az első napfogyatkozás pl. bizonyára csuda lehetett az akkori emberekre nézve, ma, hogy tudjuk okát, sőt előre ki tudjuk számítani idejét is, természetes tűnemény számában megy. Kétségen kívül a vallás is a maga gyermekkorában sok csudát látott, a melyek ma elenyésztek, a melyeket, a mint te mondád előbb, az igazság ténye földerített. De ez a vallás lényegét épen oly kevésbé érinti, mint a hogy nap napnak marad azért, hogy koronként fogyatkozásokat szenved.

Tamás. Ez elmélkedésedre a csudákról még lenne néhány észrevételem, éppen a ker. vallás szempontjából. De ez a részletekbe vezetne s ezzel kiejthetném a fonalat a kezemből. Különbben is a kérdés legfontosabb ágára még adósom vagy a felelettel. Ám, hogy egy végső oknak, egy központi legfőbb erőnek lenni kell, mely e világot s minden abban levőket létre hozott, fenntart s a magok rendeltetésük szerint fejleszt, tökélyesbit, ezt józan észszel senki kétségbe nem vonhatja. A különbség csak az, hogy a mig a vallásban e legfőbb erő személyesítve van Istenben, addig a tudomány azt épp úgy egyszerű természeti erőnek tartja, mint a milyen az általad felhozott szép hasonlatban említett gépet hajtó gőz ereje. S megvallom, hogy én is csak ilyennek vagyok hajlandó hinni.

Péter. No lám, hogy végre te is csak a hitre szorulsz reá. Mert

hogy ama legfőbb erő nem egy öntudatos lény, tehát nem Isten, épen úgy a hiten alapszik, mint az ellenkezője Részemről, ha a világ csak anyagból állana, — csakhogy akkor mi sem vitatkoznánk — még el tudnám képzelni annak előállítását egy puszta természeti erőből is; de a szellem, a lélek csak szellemből, csak lélekből veheti eredetét. Személyes Isten nélkül én az én személyes életem gyökérszálainak nem találom meg létalapját s a levegőben maradok. Ezért habár véges erőmmel a végtelen erőről csak megközelítő fogalmat sem tudok magamnak alkotni, azt, a mi bennem is a legfőbb: az öntudatot, az akaratot, a szellemet nem tudom megtagadni attól, a ki legfőbb. Én személyes Istenben való hit nélkül, saját személyemet nem értem.

Tamás. Elismerem, hogy erős csapásokat mértél az én hitetlenségem páncélára. De a fegyvert még nem teszem le. Legyen hát, hogy csakugyan létezik egy mindenható, mindentudó, szabad tetszésű és személyes Isten, kérdem, hogy lehet az ő jóságával és atyai szeretetével összeegyeztetni mindazt a sok rosszat, melyek részint a természetből áradnak reánk, részint mi okozunk egymásnak?

Péter. Hadd halljam azt a sok természeti rosszat.

Tamás. Akár egy táborral vezethetem azokat elődbe; de csak a legközönségesebbekre mutatok rá. Tűzvész és vízáradás hányszor pusztít el egész községeket és városokat? Szárazság vagy jégvihar hányszor teszi semmivé az emberek munkájának gyümölcsét? Nem ólálkodnak-e minden pillanatban ott körülünk a levegőben a bacillusoknak ismert és nem ismert legiói, melyekből észrevétlenül betegséget vagy épen halált szivunk magunkba? És ha mindezek ideig-óráig megkímélnek is, maga az idő nem öli-e meg előbb-utóbb ezt a testet, melyet ti az Isten templomának tartatok? Avagy mindezek nem a természetből ránk áradó rosszak-e? Pedig, a mint mondád, a természet törvényeit Isten alkotta s azokban ő működik.

Péter. És én most sem vonom vissza, a mit mondtam. Csakhogy én ezekkel a természeti rosszakkal szemben még nagyobb táborot állítok a természetnek mind mosolygó gyermekeiből és szép leventéiből s legyőzöm velök a te fekete seregedet. Nem érzed-e az áldott nap melegét? Nem gyönyörködsz-e a hold szelid fényében, a csillagok ragyogásában? Esőcsepp és harmat a fűszálon, illatos virágok a réteken, rengő kalásztenger a mezőkön, sűrű erdők, lombkoszorúval felékesített halmok és hegyek, itt az égbe nyuló kősziklák méltóságos tekintetökkel, amott a tengerbe tovasiető folyók csillámos hullámfodraikkal — mind-mind

nem azt kiáltják-e füleidbe: oh szép és dicső természet! oh utolérhetetlen nagy alkotó! Igaz, hogy a tűz és víz néha nagy pusztításokat tesznek, de avagy megsüthetnők-e csak kenyereinket is az egyik nélkül s a másik nélkül lenne-e csak egy tiszta zsebkendőnk is? Azok a viharok, melyek rombolva mennek át néha mezeink és házaink felett, ugyanakkor nem tisztítják-e meg a levegőt tán épen a bacillusok legióitól? Betegség nélkül nem vesztené-e el becsét az egészség is? S még a halál is nem ölti-e gyakran magára a szabadító angyal szárnyait? Vagy ha váratlanul és időnap előtt üt is az óra, a megfutott térre, legyen az kisebb vagy nagyobb, nem nézhetünk-e arra örömmel és megelégedéssel vissza, ha így szólhatunk a költővel:

Ugy éltem, hogy életemet
Visszaélni nem bánám.
Ugy éltem, hogy életemet
Végezni ne fájlalám.
Megcsókolgattam rózsáját,
Megizzadtam vaspályáját.

Nem mondhatjuk-e el a sirnál is hasonlóképpen a költővel:

Legyen álom, legyen biró, bátran megyek elébe,
Mint egy elfáradt utazó, a vadon enyhébe,
Mert ha biró, nem furdal vád,
Mert ha álom, nyugalmat ad.

Azután ne feledd el, hogy azok a természeti roszak, a melyekért te Isten jóságát kétségbe akarod vonni, nagy részben még ki is kerülhetők: figyelem, óvatosság, előrelátás által. Ezért adta Isten az értelmet. Ezért tett téged okos lénynyé. Ezért engedett bepillantani a természet törvényeibe, hogy azokat megismerve, hasznukat is vedd a magad jólétére. De lássuk már azokat a roszakat, a melyeket mi okozunk egymásnak s a melyekért, ugy látszik, szintén az Istent teszed felelőssé.

Tamás. Ugy van, mert avagy nem Isten oltotta-e belénk azokat a szenvedélyeket, melyekkel egymásnak megrontására törünk: harag, irigység, gyűlölség, hiuság, nagyravágyás, fősvénység s a jó ég tudná őket mind elélszámlálni. Elég, hogy pusztításait ott látjuk mindenütt az emberi társadalomban, elkezdve a legkisebb csalástól a népeket és nemzeteket irtó véres háborukig.

Péter. Hát én megengedem, hogy Isten csakugyan nemesebbé is teremthette volna az embert, mint a milyen s hiszem is, hogy gondja van nemünk tökélyesbitéséről, a mint ezt különben az emberiség mive-

lődéstörténete is kézzelfoghatólag bizonyítja. De engedj meg te is, ha azt mondom, hogy abból, hogy egy gyermek rossz, nem lehet azt következtetni, hogy szülői is rosszak. Kiki magának áll vagy esik. Már mondom, hogy Isten józan észszel áldott meg, aztán adott hozzá szabad akaratot is s így részben az ő dicsőségének osztályosaivá, magához hasonlókká tett. Ne vádoljuk Istent azért, a miért mi vagyunk felelősek. Ne vigyük rá a mi balgaságainkat és esztelenségeinket. Hanem igyekezzünk azon, hogy ama rossz szenvedélyeket, melyekkel csakugyan nem egyszer megkeserítjük egymásnak az életet, legyőzve, hozzuk munkásságba azokat az indulatokat, a melyekkel viszont bővön megáldott az Isten s a melyeknek nyomán áldás fakad az egyéni és családi, a polgári és társadalmi, a hazai és egyházi életben. Általában pedig mindezekhez még hozzáteszem, hogy ugy a természeti, mint mondjuk, erkölcsi rosszak egy magasabb szempontból más elbírálás alá eshetnek. Avagy nem a természet erőivel való küzdelem-e egyik leghatalmasabb eszköze az emberi erő kifejtésének? Szükség és nyomor is hányszor lesznek a legnemesebb erények kuforrásai és dajkái? És a világtörténelemben nincs-e számos példa, melyek azt mutatják, hogy a legnagyobb csapásokból a legnagyobb áldások fakadhatnak. Szóval: Isten a rosszat is jóra fordíthatja.

Tamás. Nem tagadom, hogy szavaid mély benyomást gyakorolnak rám. Mintha ingadozni érezném magamat s kezdeném belátni, hogy a vallás még sem lehet pusztá mese. Ha templomba mennék, tán még imádkozni is tudnék. De hó, megálljunk. Hiszen, mire való az ima, ha Isten örök és változhatlan törvények szerint uralkodik? Mert akkor ezektől a törvényektől bizonyosan a mi kedvünkért sem tér el. A minek Isten akaratjából meg kell lenni, meglesz, akár kérjük azt, akár nem.

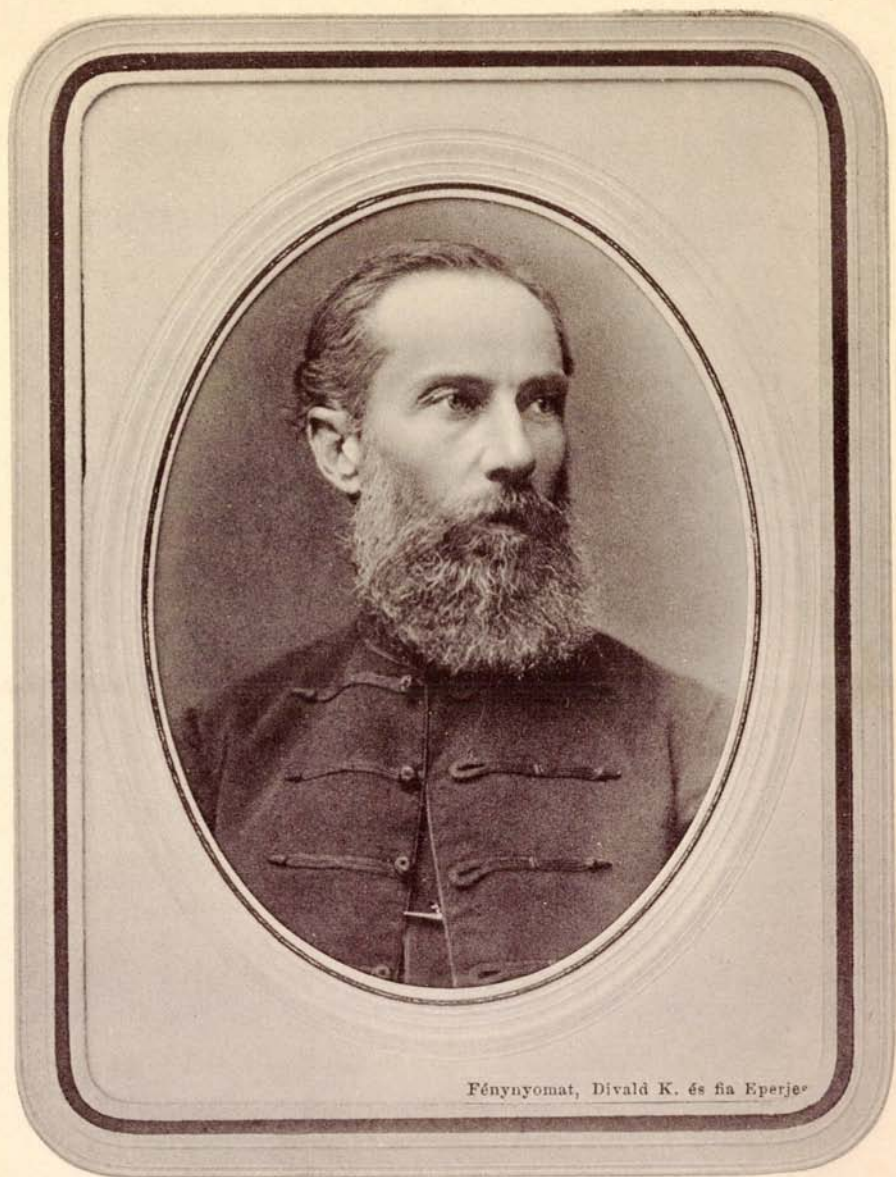
Péter. Igazad van. Hiába kérjük az esőt, ha nincs felhő az egen; sőt még azt is elfújhatja a szél, mielőtt esőcseppekben a földre hullana, oda, a hova mi akarjuk. Hiába kérünk gazdagságot, ha magunk összegugjuk a kezeinket. És hiába kérünk még életet is, ha a halál már kinyújtotta utánunk kezét. De az imának nem is az a célja, hogy megváltoztassa az Isten akaratját, hanem hálaadás, magasztalás, a gyermeki bizalomnak kifejezése s magunk alárendelése Isten akaratjának, az ő törvényeinek. Mit gondolsz, mi lenne, ha Isten mindenkinek minden kérését meghallgatná. Légy meggyőződve, hogy 24 óra alatt tán a világ is összeomlanék, de annyi bizonyos, hogy az emberek, a népek és nemzetek könnyen kiimádkoznák egymást a világból. Még magunkra

nézve is nem egyszer úgy járnánk kéréseinkkel, mint ama szegény öreg asszony, ki elfáradván a farözse czipelése alatt, a halál után fohászzkodott, hogy szabadítsa őt meg az élet terheitől s azután a midőn a halál kérésére megjelent, így szólt hozzá: barátom, segítsd fel ezt a nyáláb fát hátamra. Igaz, hogy ellenmondásnak látszik, kérni valamit, mikor tudjuk, hogy úgy is csak az lesz meg, a minek szükségképen meg **kell** történnie. De hát nem éppen ily ellenmondás-e az is, ezt mondani: a nap feljött, a nap lement, midőn tudjuk, hogy a nap áll s földünk forog körülte és saját tengelye körül. Innen a reggel és az estve. Ránk nézve azonban úgy-e mégis csak feljő és lemegy a nap. Miért zavarna meg hát imánkban is az a gondolat, hogy vajjon teljesül-e kérésünk vagy nem? Elég, hogy minket megnyugtat, nekünk enyhet és erőt ad. Imádkozunk azért, mert ezzel a legmagasabbhoz emelkedik lelkünk s minél nemesebb társaságban vagyunk, annál nemesebben érzünk, gondolkozunk és cselekszünk. A rossz társaság minket is könnyen megveszteget. Istennel soha sem lehetünk rossz társaságban. Nem mondom, hogy mostani isten-tiszteletünk mindenben megfelel az ő szentségének s jöhet idő, midőn ezen mi mostani isteni tiszteltünk módjára úgy tekintenek vissza az emberek, mint mi tekintünk vissza azokéra, kik állatok vérevel akarták megengesztelni Istent. S bizony, ma is vannak, a kiket hasonló szellem vezet Isten imáadásában. De a míg egy tökéletesebb kor eljönne, én imádom Istent a magam kora miveltségével s azzal a miveltséggel, a melyet a kor össz miveltségéből vallásom meg tud szerezni s nekem megenged.

Tamás. Nem mondom, hogy közönyömet és kételyeimet a vallás iránt legyőzted és eloszlattad volna, de annyit el kell ismernem, hogy gondolkozóba ejtettél s meggyőztél arról, hogy a vallás is több figyelmet érdemel, mint a mennyiben én s a hozzám hasonló gondolkozásuak általában részesítik. Minél hamarább s legkésőbb husvétkor — már úgy sincs messze — a templomba is elmegyek. Hadd halljam, mit tanítanak papjaitok a hit ama legnagyobb kérdéséről, a halhatanlanságról, Krisztus feltámadásáról. De igaz, Krisztusról még egy szóval sem nyilatkoztál. Pedig ez a ker. vallás szegletköve s ha őt nem úgy és aként hiszed, mint a hogy a zsinatok és conciliumok megállították, hiába hiszel egy Istenben, hiába vagy jó, becsületes és igaz ember — a mint te magad is tudod — sokan keresztény voltodat sem ismerik el.

Péter. Lám, lám, hogy még sem vagy te oly hitetlen, mint gondolod, bárha Tamásnak hívják is. Hátha még egy szellemesebb és éke-

sebben szóló Péterre akadnál! Csak gondolkozz rajta s meg fogsz győződni, hogy a vallásnak is meg van fénye és belbecse. De mint a gyöngyért a tenger fenekére kell menni, mert felszínén csak habok uszkálnak, melyek szétpattannak és elenyésznek: ugy a vallás gyöngyét is csak elmélyedés, buvárlás által lehet megtalálni. Nagyon könnyű azt mondani, hogy nincs Isten. A mikor resteljük valaminek utána nézni, utána járni — rendesen azt mondjuk: nincs. De a ki Istent keresve, megtalálta, e hittel keblében könnyebben és biztosabban megáll az élet ellenmondásai között is, mint a tudománynak bármely fegyverével az, a ki csupán csak abban bizik s e fegyvert nem teszi még élesebbé és ékesebbé az Istenben való bizalom szent zománczával. Jól esik hallanom, hogy te ez utra készülsz térni. A mi a Krisztusra vonatkozólag tett észrevételedet illeti, arról, ha tetszik, tán egy más alkalommal beszélgethetünk. De most már ideje, hogy sétálni menjünk.

Fénynyomat, Divald K. és fia Eperje

Jerencsák József
Unitárius püspök.

